

Universiteit Utrecht

Plukboeket winter 2023/2024

Een uitgave van SterkVVE
Met nieuws over VVE en achterstandenbeleid
Jo Kloprogge, winter 2023

In de plukboeket-reeks zet Jo Kloprogge onderzoek rondom onderwijsachterstanden in het algemeen en VVE in het bijzonder op een rij. De plukboeketten verschijnen viermaal per jaar. Waar zinvol verschijnt er een special. Ze worden verspreid onder de deelnemers van het Sterk VVE netwerk. Jo Kloprogge is onder andere oud-coördinator van het landelijke onderzoeksprogramma onderwijsachterstanden, oprichter van Sardes, momenteel gepensioneerd, maar gelukkig toch verbonden aan Vinci.

We beginnen dit plukboeket met drie stevige artikelen van Nederlandse wetenschappers. Ze zijn nogal lang maar wel belangrijk voor wie nadenkt over VVE en OAB. De korte besprekingen hier doen uiteraard onvoldoende recht aan deze stukken. Neem graag een keer de tijd om ze helemaal te lezen.

Het taaie vraagstuk van kansengelijkheid

Het eerste artikel is van Edith Hooge, Sietske Waslander en Eddie Denessen en draagt de titel 'Kansengelijkheid in het onderwijs: sturen op een betwist ideaal'. Het verscheen in het tijdschrift voor maatschappelijke bestuurskunde.

[hooge-waslander-denessen-2023-kansengelijkheid-in-het-onderwijs.pdf \(sietskewaslander.nl\)](https://www.sietskewaslander.nl/hooge-waslander-denessen-2023-kansengelijkheid-in-het-onderwijs.pdf)

De auteurs beginnen met een korte beschouwing over de ontwikkeling van het gelijke kansenbeleid (het heette ook wel stimuleringsbeleid voorrangbeleid, en achterstandenbeleid). Zij missen in de wetenschappelijke benadering van de gelijke kansen thematiek inbreng van de bestuurswetenschappen. Kennis en inzichten uit de bestuurs- en beleidswetenschappen kan zeer behulpzaam zijn bij het beantwoorden van vragen als: (1)

Waarom is het vraagstuk van gelijke onderwijskansen weer op de beleidsagenda gekomen? (2) Wat maakt dat sturen op meer kansengelijkheid in het onderwijs zo'n complexe onderneming is? (3) Is het realiseren van gelijke onderwijskansen eigenlijk wel een haalbare kaart?

Bij de eerste vraag halen zij de agendatheorie van stal. De Gelijke Kansen thematiek kwam in 2016 op de politieke agenda omdat er een beleidsvenster (policy window) ontstond. Zo'n beleidsvenster ontstaat wanneer drie – zich relatief onafhankelijk van elkaar ontwikkelende en naast elkaar bestaande – stromen samenvloeien omdat ze inhoudelijk en in gevoeld belang en urgentie, goed bij elkaar passen. Namelijk: beleidsproblemen, oplossingsalternatieven en politieke ontwikkelingen.

Wat betreft het sturen is het inzicht ontstaan dat de samenleving niet zo maakbaar is als in de twintigste eeuw werd verondersteld. Besturen en bestuurlijke processen zijn complex, risicovol en irrationeel-onlogisch van aard. Nodig is in ieder geval gelijktijdig verschillende actoren op meerdere bestuurlijke niveaus bij het vraagstuk te betrekken. Op macroniveau is de rijksoverheid aan zet. Op mesoniveau is kansengelijkheid en segregatie een vraagstuk van governance en afstemming tussen (besturen van) onderwijsorganisaties, scholen en opleidingen. Op microniveau staat de onderwijsprofessie centraal: welk handelingsrepertoire en welke interventies hebben onderwijsprofessionals tot hun beschikking om onderwijskansen van hun leerlingen en studenten te vergroten? Toch zijn deze aanknopingspunten in dit geval te instrumenteel technisch. Bij kansengelijkheid in het onderwijs gaan er verschillende - soms onderling tegenstrijdige - normatief-inhoudelijke opvattingen schuil achter het denken over kansengelijkheid en over de functies van onderwijs.

Opmerking; de gemeenten wordt hier niet genoemd als actor

Bij de vraag of gelijke kansen realiseerbaar zijn, citeren de bestuurskundigen dan toch weer een onderwijssocioloog in de persoon van Wim Meijnen. De beleidsopdracht lijkt volgens hem niet te zijn het opheffen van het probleem maar het tot aanvaardbare proporties terugbrengen ervan. En over wat aanvaardbare proporties zijn valt geen wetenschappelijke uitspraak te doen. Ethische en politiek-normatieve argumenten komen daarvoor in de plaats.

Het artikel gaat verder uitvoerig in op de waardenkaders van het gelijke kansen beleid. Het sturingsvraagstuk wordt daarbij vanuit meritocratisch ideaal en andere waardenkaders behandeld.

Eveneens boeiend en belangrijk is de afscheidsrede van econome Janneke Plantenga die zij in september hield aan de Universiteit van Utrecht. De titel is 'De wet, het kind en de rekening'. Omdat de rede niet via een internetlink beschikbaar is, voegen we deze als bijlage toe.

De kinderopvang vanuit economisch perspectief

Plantenga beschrijft twee decennia moderne wet- en regelgeving en de gevolgen daarvan voor de kinderopvangsector, de ouders, het kind en de rekening. Ze gaat eerst terug naar het einde van de jaren negentig, naar het tweede kabinet Kok. Daarna beschrijft ze wat de wet ons de afgelopen twee decennia heeft gebracht. Tenslotte kijkt ze naar de toekomst en schetst de vragen die er nog steeds liggen ten aanzien van dit dossier.

Aan het eind van haar rede gaat ze in op drie vragen rond de kinderopvang

De inrichting: publiek of privaat

- De toegang: voor alle kinderen of voor kinderen van werkende ouders
- De prijs: inkomensafhankelijk of inkomensafhankelijk

Plantenga ziet wel veel in de markt, maar stelt dat hoe dan ook de maatschappelijke waarde van kinderopvang en het toenemende belang van publieke financiering een bepaalde visie op ondernemerschap vereist: een ondernemerschap dat minder is gericht op winsten en meer wordt gedreven door publieke waarden zoals kansengelijkheid, professionalisering van medewerkers, pedagogische kwaliteit en een cultureel-inclusief organisatieklimaat.

Wat betreft de toegang stelt zij dat 'het kind centraal' betekent dat er geïnvesteerd moet worden in een toegankelijk en kwalitatief hoogwaardig systeem voor alle kinderen, met name ook voor kinderen met een risico op leer- of ontwikkelachterstand. Het zou ook betekenen dat de arbeidseis - en niet alleen de koppeling aan gewerkte uren - komt te vervallen.

Over de prijs heeft zij een uitgesproken mening. Een basisvergoeding van bijvoorbeeld 80%, in combinatie met een inkomensafhankelijke ouderbijdrage zou de voorspelbaarheid en transparantie sterk verbeteren, de toegankelijkheid voor de laagste inkomens waarborgen, en huishoudens naar draagkracht laten bijdragen aan de financiering van een nieuw, breder toegankelijk stelsel.

Dan is er een artikel van Paul Leseman en Pauline Slot in ESB over de kwaliteit van de kinderopvang. Dit artikel is alleen al erg waardevol omdat een aantal begrippen die te maken hebben met de kwaliteit van de kinderopvang, helder worden uitgelegd.

Kwaliteit als sleutel tot maatschappelijk rendement in de kinderopvang

De begrippen proceskwaliteit, emotionele proceskwaliteit, educatieve proceskwaliteit, curriculumkwaliteit, structurele en omgevingskwaliteit, organisatiekwaliteit en stelselkwaliteit worden niet alleen uitgelegd, maar ook becommentarieerd met verwijzingen naar recent onderzoek.

De conclusies van de onderzoekers zijn;

- om maatschappelijk rendement te behalen moet de kinderopvang toegankelijk zijn voor alle kinderen tot zes jaar
- pas als de kwaliteit van de opvang beter is dan het alternatief, de thuissituatie, zal de opvang maatschappelijk renderen
- kwaliteit leveren vereist een doorlopend pedagogisch plan met een op leeftijd afgestemd curriculum met ontwikkelingsdoelen

De auteurs eindigen met een belangrijke slotopmerking;

Vroege, intensieve kinderopvang (meer dan drie dagen per week van kinderen onder de anderhalf à twee jaar) heeft mogelijk negatieve effecten op de ontwikkeling van kinderen. Hoge proceskwaliteit voorkomt dit negatieve effect, maar bij de hervorming van het stelsel zou een uitbreiding van het ouderschapsverlof in het eerste levensjaar overwogen moeten worden.

[Kwaliteit als sleutel tot maatschappelijk rendement in de kinderopvang - ESB](#)

Dan nog even aandacht voor resultaten uit het Evening onderzoek. Thomas van Huizen, Ekin Yurdakul & Ryanne Francot gaan onder meer in op de vraag of de pedagogisch beleidsmedewerker de kwaliteit van de kinderopvang verhoogt.

Zij zien substantiële positieve effecten op educatieve kwaliteit. Effecten zijn echter pas zichtbaar vanaf najaar 2022. De sterkste effecten treden op tijdens gerichte (educatieve) activiteiten, zijn kleiner tijdens (begeleid) spel en er is geen effect tijdens eet/drink momenten. Effecten worden gedreven door centra in wijken met een hoog aandeel doelgroepkinderen (ook effecten op emotionele kwaliteit).

[Het kind en de rekening Sociaal-economische aspecten van bijna gratis kinderopvang \(uu.nl\)](#)

We gaan nu even naar het buitenland, en wel naar Canada en Finland om in winterse sferen te blijven.

Nieuw 10 dollar per dag kinderopvangstelsel in Canada trekt aandacht

Jackie Mader vraagt zich in Hechinger report af wat Amerika kan leren van het 10 dollar per dag kinderopvangstelsel in Canada. Ouders betalen in dit nieuwe systeem gemiddeld 10 dollar per dag. Verdere kosten, inclusief educatieve programma's, worden betaald door de nationale regering aan de provincies en deels door de provincies. In Quebec en Brits Columbia was eerder de grondslag gelegd voor dit systeem. Het stelsel werd in 2021 politiek afgetikt en wordt nu uitgerold. Alle regio's doen mee, al is dit niet verplicht. Dat dit allemaal lukt, komt doordat experts en stakeholders er in slaagden het idee over te brengen dat kinderopvang een belangrijk onderdeel is van het welzijn van de Canadese samenleving.

Eerder besteedden ook Plantenga en van Huizen aandacht aan de ontwikkeling in Quebec. Zij concluderen dat het systeem positieve effecten heeft op de arbeidsparticipatie van moeders en grootmoeders. De effecten van de stelselwijziging op de ontwikkeling van kinderen blijken echter negatief te zijn, vooral in de eerste tijd. Het gemiddelde negatieve effect wordt bepaald door de sterk negatieve effecten op kinderen uit meer kansrijke milieus. Voor kinderen uit de meer kansarme eenoudergezinnen worden er ook positieve effecten gevonden. De negatieve effecten kunnen er mee te maken hebben dat in Quebec al op hele jonge leeftijd met kinderopvang wordt gestart. Er is namelijk geen sterk causaal bewijs in de internationale literatuur dat kinderopvang positieve effecten heeft bij hele jonge kinderen.

[What America can learn from Canada's new '\\$10 a Day' child care system \(hechingerreport.org\)](#)

[Kabinetsplan kinderopvang moet lessen trekken uit stelselverandering Quebec - ESB](#)

Finland scoorde enkele decennia lang heel hoog op alle internationale ranglijsten voor het onderwijs. Dat is voorbij.

Onderwijskwaliteit in Finland zakt als een baksteen

Vanaf de jaren vijftig van de vorige eeuw tot ongeveer 1990 was het onderwijsniveau in Finland toppie onder de geïndustrialiseerde landen. In de 90 er jaren begon de financiering

van het onderwijs af te nemen. De verbetering van het onderwijsniveau eindigde bij het cohort dat werd geboren in 1975. De neergang ging verbazingwekkend snel.

Dit komt naar voren in een rapport van de Finse regering, de Bildungsreview. Er is veel discussie hoe dit allemaal komt. De vraag is bijvoorbeeld of het komt door de bezuinigingen op onderwijs en cultuur, of dat onbetrouwbaarheid van de Pisa metingen een rol speelt.

<https://okm.fi/en/-/the-bildung-review-describes-the-development-of-finland-s-education-and-culture-sector-over-the-past-decades-up-to-the-present-moment>

[Finland Government has Admitted the Failure of Finland Education | 北欧の理想と現実 \(note.com\)](#)

Zo af en toe wordt ook in het onderwijs een haast vergeten relict plotseling opnieuw geactiveerd. Dat gebeurt nu met het thema zittenblijven. Na de legendarische publicatie 'opstaan tegen zittenblijven' van Klaas Doornbos in 1970 is de belangstelling voor dit thema weggeëbd, al is er nog een interessante publicatie van Geert Driessen e.a. uit 2013. Maar het is nu weer actueel vanwege injecties uit het buitenland. Volgens de Nederlandse wet is er geen verplichting voor de school om een kind wel of niet te laten zitten. Bij kleuters uit groep 1 of 2 wordt trouwens niet gesproken over zittenblijven of doubleren, maar over kleuterverlenging.

Het zittenblijven komt nog steeds vrij vaak voor. In 2019 bleef in Nederland 10% van de basisschoolleerlingen zitten.

Is zittenblijven nu goed of toch niet?

Umut Özek en Louis T. Mariano stellen deze vraag in een artikel met als titel 'Think Again: Is grade retention bad for kids?' Zij stellen dat zittenblijven in het basisonderwijs een goed idee kan zijn, als de leerlingen die er van kunnen profiteren worden geïdentificeerd en voldoende adequate ondersteuning krijgen. Voor het voortgezet onderwijs is zittenblijven geen goed idee. Ze geven verder een mooi overzicht van de Amerikaanse onderzoeken over zittenblijven.

De UGent deed een onderzoek naar zittenblijven op de middelbare school. Ze heeft daartoe sinds 2013 op 5 verschillende momenten 1.250 leerlingen van 30 middelbare scholen in Gent gescreend. De conclusie is dat zittenblijven in het middelbaar onderwijs leidt tot een lagere kans om te kiezen voor het hoger onderwijs. Er is maar een kleine groep die verder gaat studeren. Daarbij valt op dat de zittenblijvers veel vaker voor een opleiding aan een hogeschool kiezen en niet voor de universiteit. De data lijken erop te wijzen dat zittenblijvers een lager zelfvertrouwen hebben en hun eigen academische vaardigheden lager inschatten. Volgens onderzoeker van Canegem is België internationaal koploper in het zittenblijven, na Colombia en Luxemburg. Hij stelt dat één op de drie leerlingen minstens een jaar overdoet tijdens de lagere of middelbare school. De onderzoekers stellen dat zittenblijven niet altijd schadelijk hoeft te zijn. Er moeten bijkomende studies komen om te zien voor welke groep het wel werkt. Sociaal - economische achtergrond speelt daarbij een grote rol.

[Think Again: Is grade retention bad for kids? | The Thomas B. Fordham Institute](#)

[Bovenmatig onderzoek bij ruim 1.000 Gentse leerlingen toont effecten zittenblijven op lange termijn: "Lagere zelfinschatting, minder vaak hogere studies" | VRT NWS: nieuws zittenblijven](#)

[Éen op drie leerlingen in België moet minstens een jaar zittenblijven, en dat heeft langdurige gevolgen \(demorgen.be\)](#)

Dan een aantal korte berichten over jonge kinderen en VVE.

- Helena Taelman en Sven Sierens plaatsten een blog op kleutergewijs over hoe je taalontwikkeling bij oudere kleuters kunt stimuleren door ze zelf verhalen te laten bouwen. Ze geven een aantal tips hoe je dit het beste kunt aanpakken en eindigen met verwijzingen naar de - nog wel schaarse - literatuur over dit onderwerp.

[Leer oudere kleuters zelf verhalen bouwen: negen onderzoeksgebaseerde tips | Kleutergewijs \(wordpress.com\)](#)

- De Onderwijsraad publiceerde een 'Briefadvies over voorzieningen jonge kind'. De raad adviseert om - ook bij een herziening van het financieringsstelsel - de vve te blijven garanderen en op specifieke onderdelen te versterken. Dan kunnen alle kinderen goed beslagen ten ijs komen in groep 3 van het basisonderwijs. Dat draagt bij aan gelijke onderwijskansen.
De raad onderscheidt vier knelpunten waarop de overheid zich met name moet richten. Het gaat om:
 - verschillen tussen gemeenten in het bereiken van de doelgroep
 - de aansluiting tussen voorschoolse educatie en het basisonderwijs
 - de kwaliteit van de vve op een aantal specifieke punten, zoals het versterken van didactisch handelen van leraren in groep 1 en 2 versterking
 - samenwerking tussen voorschoolse voorzieningen en basisscholen.

[Briefadvies over voorzieningen jonge kind | Advies | Onderwijsraad](#)

- Berenschot deed voor het ministerie van OCW onderzoek naar de personeelstekorten in de voorschoolse educatie. Circa een derde (30 procent) van de kinderopvangorganisaties geeft aan een personeelstekort te hebben bij de uitvoering van VE. Gemiddeld hebben kinderopvangorganisaties met personeelstekorten bij VE te maken met een tekort van 25% van hun VE formatie. Daarbij bestaan er grote regionale verschillen. Landelijk is er sprake van een tekort van circa 1.500 medewerkers. De verwachting is dat het tekort aan personeel in de komende jaren verder zal toenemen. Het kan in de komende jaren vijf keer zo groot worden.
 - o Oplossingen kunnen worden gevonden in het aanboren van nieuw talent, het anders organiseren van het werk (bijv. combinatiebanen), en binden en boeien, bijv. door een professioneel werkklimaat.

[Rapportage Personeelstekort bij Voorschoolse Educatie.pdf](#)

De Kennisrotonde besteedt met een artikel van José Mulder aandacht aan de vraag of het ophangen van visuele educatieve hulpmiddelen positief uitwerkt op de leerprestaties van kinderen. Een rijke visuele omgeving blijkt vaak een bron van afleiding. In klassen met grotere hoeveelheden visuele versieringen vertonen leerlingen vaker afgeleid gedrag dan leerlingen in klassen met minder visuele hulpmiddelen en decoraties en behalen ze lagere toetsresultaten. Visuele educatieve hulpmiddelen en geheugensteuntjes, zoals spellingsregels, kunnen alleen effectief zijn als de informatie die erop geboden wordt in lijn is met de instructie die gegeven wordt, én er tijdens de les specifiek aandacht aan besteed wordt. Als de spellingsregels ook tijdens de rekenles zichtbaar zijn dan vormen ze, net als decoraties en versieringen, een potentiële bron voor afleiding.

[Heeft het ophangen van visuele educatieve hulpmiddelen in de klas, zoals spellingregels, een positief effect op de leerprestaties van leerlingen? | Kennisrotondevisuele educatieve hulpmiddelen in de klas effect leerprestaties](#)

- Onderwijskennis komt met een toolkit voor het jonge kind, met kennis over de effectiviteit van aanpakken en interventies voor het onderwijs op basis van internationaal onderzoek. Deze is overgenomen van de EEF, de 'Education Endowment Foundation'.

[Toolkit Jonge Kind | Onderwijskennis](#)

En dan is er opmerkelijk nieuws uit Spanje.

- Daar maken kinderartsen zich zorgen over de toename van taalachterstand bij 2-jarigen. Dit zou te wijten zijn aan het gebruik van tablets, computers, mobiele telefoons en andere schermen. De kinderartsen hebben een campagne gelanceerd om ouders te waarschuwen voor de gevaren van beeldschermen bij baby's. Ze geven lezingen en verspreiden folders, waarin wordt uitgelegd dat baby's bij beeldschermen niet leren praten of communiceren omdat ze geen reactie krijgen.

[Kinderartsen in Spanje slaan alarm over toename taalachterstand bij 2-jarigen \(spanjevandaag.com\)](#)

Wat betreft de 'gelijke kansen' thematiek is er ook weer het een en ander te melden.

Onderwijsprofessionals over gelijke kansen

Het Verwey-Jonker Instituut deed bescheiden en kwalitatief onderzoek naar het perspectief van onderwijsprofessionals op gelijke kansen. Men interviewde 27 professionals uit de VVE (voor- en vroegschoolse educatie), het primair onderwijs en het voortgezet onderwijs. Uit het onderzoek komt naar voren dat professionals zich zeer betrokken voelen bij het onderwerp kansenongelijkheid. Tegelijkertijd geven ze aan beperkt te zijn in wat zij als individu en binnen hun onderwijssectoren kunnen doen om dit tegen te gaan. Professionals noemen meerdere factoren die kunnen helpen kansenongelijkheid tegen te gaan, zoals inzet op Nederlandse taal en ouderbetrokkenheid, een breder curriculum op school, en beter inzicht in de thuissituatie en leefwereld van leerlingen. Ook professionalisering wordt belangrijk gevonden.

['Het maakt uit waar je wieg staat' - Verwey-Jonker Instituut](#)

Wat veroorzaakt kansenongelijkheid in het onderwijs?

Het NJI gaat in haar website op deze vraag in. Leerlingen krijgen niet altijd dezelfde kansen in het onderwijs. Deze hangen af van een ingewikkeld samenspel van meerdere factoren. Invloeden uit de samenleving, invloed van school, mogelijkheden van ouders, invloed van kinderen zelf, dat speelt allemaal een rol.

[Wat veroorzaakt kansenongelijkheid in het onderwijs? | Nederlands Jeugdinstituut \(nji.nl\)](#)

Een interessant en groot onderzoek naar de vraag wanneer sociale ongelijkheid ontstaat, voor of tijdens de schoolperiode, is uitgevoerd door Giampiero Passaretta, Jan Skopek, en Thomas van Huizen.

Hoeveel ongelijkheid veroorzaakt het onderwijs?

Het onderzoek betrof Duitsland, Nederland, en het Verenigd Koninkrijk. De onderzoekers schatten dat verschillen in taalvaardigheid gerelateerd aan het opleidingsniveau van de ouders voor 50 tot 80% tot stand komen voordat het formele onderwijs begint. 20 tot 50% komt dus tot stand gedurende het onderwijs. Niet geheel verrassend luidt het advies om sociaal ongelijkheid in onderwijsprestaties vooral aan te pakken vóór de kinderen naar school gaan.

[Is Social Inequality in School-Age Achievement Generated before or during Schooling? A European Perspective | European Sociological Review | Oxford Academic \(oup.com\)](#)

Weggegooid achterstandengeld

Dat het pad van gelijke kansen beleid niet altijd over rozen gaat, blijkt uit een onderzoek van onderzoeksbureau KBA Nijmegen (in een consortium met Oberon, het Kohnstamm Instituut en SEO). Zij evalueerden het Actieplan Gelijke Kansen van OCW, dat de overgangen tussen onderwijslagen moest verbeteren. Het Actieplan heeft een grote hoeveelheid interventies gefinancierd, vooral in de vorm van schakelprogramma's tussen onderwijslagen. De financiering bedroeg eenmalig 87 miljoen euro voor de periode 2017-2019, plus vervolgens 26 miljoen euro op jaarbasis; over vijf jaar komt het Actieplan daarmee op een bedrag van 139 miljoen. In hun geheel hadden de maatregelen geen van de voorspelde effecten, zeggen de onderzoekers. Hiervoor wijzen zij enige oorzaken aan. OCW heeft het Actieplan destijds met grote haast en onder grote druk ingevoerd. De subsidieaanvragen van onderwijsinstellingen waren daardoor vaak gericht op bestaande, in plaats van nieuwe activiteiten. Deze aanvragen betroffen veel en onderling verschillende interventies, waarvoor de scholen zoveel mogelijk financiering bemachtigden. De interventies waren dientengevolge echter matig onderbouwd en hun meerwaarde 'moeilijk traceerbaar' tot 'afwezig'.

['Actieplan kansengelijkheid kostte 140 miljoen maar had geen meetbaar effect' - ScienceGuide*](#)

Mooi gelijke kansen project, maar zonder blijvend resultaat

Jeff Murray beschrijft de resultaten van het project 'Future Forward' in Milwaukee dat een combinatie inhield van ouderbetrokkenheid en intensieve tutoring. Er zijn verschillende onderzoeken naar gedaan met experimentele en controle groepen. In de eerste onderzoeken maakten de leerlingen met de minste taalvaardigheid, die meededen aan het project, de meeste vorderingen. Vijf jaar later bleken er nog slechts positieve effecten voor de leerlingen die het project begonnen met de hoogste taalvaardigheid. Ook de schoolloopbaan verliep niet beter bij de leerlingen van het project. Murray concludeert dat we, zoals ook in andere onderzoeken, zien dat aanvankelijke positieve effecten wegebben na een paar jaar. Als de rest van het onderwijssysteem niet adequaat functioneert, kan vroege stimulering, hoe krachtig ook, de achterstanden niet wegwerken.

[Long term outcomes of a home- and community-based literacy program | The Thomas B. Fordham Institute](#)

De Sinti en Roma in Nederland verdienen blijvende aandacht, die er niet altijd is. Maar nu worden we bijgepraat in een nieuw rapport van KIS.

Sinti en Roma in Nederland actueel

Sinti en Roma zijn nog steeds in het hoger onderwijs ondervertegenwoordigd, de arbeidsmarktparticipatie is relatief laag, en er wordt discriminatie op diverse gebieden ervaren. De publicatie geeft een overzicht van het Europese en het Nederlandse beleid. Opmerkelijk is dat veel essentiële informatie over Sinti en Roma ontbreekt. Zo weten we niet veel over het aantal Sinti en Roma in Nederland, onder meer omdat niet etnisch mag worden geregistreerd. Ook in de literatuur worden uiteenlopende cijfers genoemd. Schattingen lopen uiteen van grofweg 10.000 Sinti en Roma tot zo'n 40.000. De leefsituatie van Sinti en Roma in Nederland en bijbehorend beleid worden in dit rapport behandeld en er is speciale aandacht voor gelijkheid, inclusie en participatie. Al met al is er nog veel te verbeteren en te onderzoeken. Zo is de levensverwachting onder Roma-populaties in zes West-Europese lidstaten beduidend lager ligt dan voor de bevolking in het algemeen; in Nederland 8,3 jaar minder bij vrouwen en 12,5 jaar minder bij mannen.

[De maatschappelijke positie van Sinti en Roma in Nederland - nieuw rapport en infographic | KIS](#)

Hoe ging het ook weer met de NPO gelden

Emina van den Berg en Daniel Pritsch van SEO Economisch Onderzoek, Anja van den Broek (ResearchNed) en Jacob van der Wel (Regioplan) rapporteren over de implementatie van het Nationaal Programma Onderwijs. Bij de meerderheid van de scholen in het funderend onderwijs is het in het schooljaar 2022-2023 (zeer) goed gelukt om de plannen die in het kader van het NP Onderwijs zijn, gemaakt tot uitvoering te brengen. Dit geldt voor 76 procent van de ondervraagde po-scholen, 84 procent van de vo-scholen en 76 procent van de (v)so-scholen. Werkdruk bij het personeel wordt gezien als de grootste belemmering bij de uitvoering van de interventies. In alle sectoren zijn instructie in kleine groepen, onderwijsassistenten/instructeurs en interventies gericht op het welbevinden van leerlingen

de drie interventies die volgens schoolleiders positieve uitpakken voor leerlingen. Ouderbetrokkenheid en digitale technologie vinden zij juist de interventies met de minste positieve ontwikkelingen op leerlingen. Ook bijna vijftien procent van de gemeenten is gestart met de uitvoering van de plannen of heeft de plannen al volledig uitgevoerd. Het aantal gemeenten dat de plannen al volledig heeft uitgevoerd is sinds de vorige meting verder toegenomen. Verder is onderzocht of de mening van schoolleiders over de realisatie van de plannen in schooljaar 2022/2023 verschilt, gegeven de achterstandsscore van hun school, de stedelijkheid van de gemeente en het landsdeel waarin ze zijn gevestigd. Er zijn geen significante verschillen gevonden. Scholen hebben de afgelopen periode hard gewerkt aan het wegwerken van de leervertragingen bij leerlingen en dat begint zijn vruchten af te werpen.

<https://www.kis.nl/publicatie/de-maatschappelijke-positie-van-sinti-en-roma-nederland-nieuw-rapport-en-infographic>

Onderzoekers van het Nationaal Cohortonderzoek Onderwijs constateren dat de leergroei van po-leerlingen in het afgelopen schooljaar gemiddeld weer op hetzelfde niveau is als voor de pandemie. Dit is een belangrijke verandering ten opzichte van het voorgaande schooljaar. Daarbij is de situatie van leerlingen met praktisch opgeleide ouders in het derde schooljaar sinds het uitbreken van de pandemie verbeterd. Dit is een verandering ten opzichte van het begin van de pandemie. Toen kampten leerlingen met 'praktisch opgeleide' ouders nog met grotere vertragingen in de leergroei dan leerlingen met 'theoretisch opgeleide' ouders. Deze conclusies zijn gebaseerd op antwoorden van schoolleiders en gemeenten. Men is doorgaans tevreden over zichzelf.

Deze en nog enkele andere rapportages zijn te vinden bij de kamerbrief van OCW over de vijfde voortgangsrapportage.

[Kamerbrief bij 5e voortgangsrapportage Nationaal Programma Onderwijs | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl](#)

En nu heel even Pisa

Er is al heel veel over de Pisa resultaten 2022 geschreven, dus we houden het hier voor nu kort. Maar de belangrijkste resultaten zijn:

- *Nog niet eerder zijn de Nederlandse wiskundescores in PISA zo sterk gedaald*

De wiskundeprestaties zijn sinds 2006 nog niet eerder zo sterk gedaald. Meisjes zijn sterker achteruitgegaan dan jongens en scoren nu voor het eerst sinds 2012 weer lager dan jongens. Omdat de scores van de EU14-landen ook daalden, scoren Nederlandse leerlingen nog steeds hoger dan hun leeftijdsgenoten in deze landen.

- *Leesvaardigheidsscores dalen opnieuw drastisch: bijna alle EU-landen scoren hoger dan Nederland*

De daling in leesvaardigheid heeft zich na PISA-2018 versterkt doorgezet. Nederland daalde harder dan de EU14-landen en scoort opnieuw lager dan deze landen gemiddeld. Meisjes en jongens zijn beiden achteruitgegaan maar meisjes scoren nog steeds hoger dan jongens.

- *Scores natuurwetenschappen niet langer hoger dan EU14*

Ook in natuurwetenschappen zijn we flink achteruitgegaan. Meisjes zijn sterker achteruitgegaan dan jongens, waardoor meisjes niet langer een voorsprong hebben op jongens. Hoewel de score in EU14-landen ook daalde, scoort Nederland nu niet meer hoger dan EU14 gemiddeld.

En voor wat het waard is. Op de totale ranglijst zakt Nederland van de 16^e plaats in 2018 naar de 25^e nu.